

RETROSPEKTIVNA IZLOŽBA AKADEMSKOG SLIKARA BORISA DEMURA Moderna galerija, Zagreb, 16. ožujka - 30. travnja 2004.

MIRELA LENKOVIĆ □ Zagreb

sl.1-3. Moderna galerija, Zagreb, retrospektivna izložba Borisa Demura - detalj postava
Foto D. Bavoļjak

Boris Demur, akademski slikar koji već 30 godina svoga umjetničkog stvaranja kroči po hrvatskoj likovnoj sceni, prezentirao je svoj rad na retrospektivnoj izložbi *Retrospektiva I* u Modernoj galeriji u Zagrebu. Demurova retrospektiva rezultat je dugotrajne suradnje i intenzivnog rada samog umjetnika i autora izložbe, muzejskog savjetnika g. Zdenka Rusa.

Likovna intencija i imaginacija Borisa Demura ne zadiru isključivo u jedan segment umjetničkog života. Riječ mnogostruk mogla bi opisati višestruki aspekt njegove osebjune ličnosti i izuzetno širok opseg djelovanja. On se na likovno-umjetničkom planu nije ograničio na samo jednu vrstu umjetničkoga rada već je stvaralački aktivan i prisutan na području slikarstva, kao i na području kiparstva, performansa, filma, fotografije, videa, miješanih medija, multimedije, umjetničke akcije, književnosti, teorije umjetnosti, likovne kritike, proglaša, autorskih knjiga...

Na ovoj retrospektivnoj izložbi autor izložbe g. Zdenko Rus ograničio se (može se tako reći ako se uzme u obzir širok raspon Demurova stvaralaštva) isključivo na umjetnikov slikarski i kiparski opus. Konceptu svog projekta zadao je i vremenske okvire, započevši sa 1970. g. (počecima Demurovih studija na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu), a završio je sa 2000. godinom.

U razgovoru s g. Rusom, na pitanje što ga je nagnalo da se odluči fokusirati isključivo na slikarstvo i skulpturu u Demurovu stvaralaštvu, te koja je bila njegova osnovna težnja u tako opsežnom projektu, g. Rus mi je odgovorio: "Prvobitno je bilo zamišljeno i koncipirano da se izložbom obuhvate svi segmenti Demurove umjetničke aktivnosti, dakle da to bude integralan prikaz njegova rada. Pripreme i rad potrajali su, i u podmakloj fazi saznalo se da počinju građevni i ostali radovi na prvom katu izložbenog prostora Moderne galerije (sedam davorana) na koje smo računali. Jednom riječju, izložbu je trebalo drastično reducirati. Tako se rodila ideja o Retrospektivi I. i II. Prva bi obuhvatila Demurovo slikarstvo i kiparstvo, a druga tekstove - radove, knjige - radove, procesualne radove vezane za izložbe - akcije iz doba zajedničkoga djelovanja Grupe šestorice autora (1975.-1978.), fotografiju i film kao djelo umjetnika, performanse dokumentirane u mediju filma i videa, projekte, radove na duhovnom području zabilježene ili nezabilježene u mediju jezika, ali i crteže, skice, izbor iz goleme građe izvedene u malom formatu olovkom, tušem, pastelom, flomasterom. Prva je retrospektiva ostvarena, drugoj se nadam u skoro vrijeme."

Egzistencijalno protkani kolorizam nemirnog Demurova rukopisa koji ostaje trajno ovjekovječen u njegovim djelima iskazuje dubinu njegova duhovnog pogleda u svijet umjetnosti. Možda ga je jednostavnije opisati rečenicom iz Goetheova Fausta (Prolog, 1821.): "Denn ist der Kunst Bestreben jedem auch sich selbst zu heben." ("Umjetnost teži svakoga izdići iznad sebe.") Demur je potpuno u vlasti tako postavljene umjetnosti, te je, da citiram Zdenka Rusa, koji je u publikaciji izdanoj u povodu Demurove retrospektive, o Borisu napisao: "Bio je revan student Akademije, s velikim je ushićenjem crtao i slikao aktove i mrtve prirode, a kod kuće je bio bjesomučnik koji je činio sve da izade iz uza naučenoga, da razori krinku lijepe umjetnosti, da ničim zaštićenim umjetničkim htijenjem zagra-bi do dna Stvarnosti." Pokušaj odmaka od akademizma figurativne ili apstraktne vrste, kako Z. Rus objašnjava Demurovu misao i htijenje, važan za njegovo stvaralaštvo u sedamdesetima, iskazuje osnovnu umjetnikovu težnju i sav buntovnički potencijal.

Retrospektiva I Borisa Demura otvorena je u Modernoj galeriji 16. ožujka, a trajala je do 30. travnja 2004. g. Bila je postavljena u dvanaest dvorana na drugom katu te ugledne zagrebačke muzejske institucije, a obuhvaćala je 167 radova od kojih su neki izložci iz fundusa same Moderne galerije, a drugi su posuđeni iz fundusa Muzeja suvremene umjetnosti (Zagreb), Zbirke Biškupić, još nekih privatnih zbirki, a najviše od samog autora. Demurov neposredni odnos prema svijetu koji ga okružuje bio je vidljiv već na samom otvorenju, u okruženju mnogobrojne publike okupljene radi njegove umjetnosti. Tu su osim ličnosti iz hrvatskoga kulturnog i javnog života bili i tzv. mali ljudi, koji su prihvatili umjetnikov način gledanja na svijet, a Demur je nesebično odgovarao na svaki upit o osnovnoj misli, ideji koja mu je bila nit vodilja u stvaralačkom procesu.

Stvaralački počeci Borisa Demura pripadaju razdoblju naše ne tako davne prošlosti. To je razdoblje njegova studija na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu (1970.-1975.), te vrijeme provedeno u Majstorskoj radionici Ljube Ivančića (1975.-1978.). Radovi su bili osmišljeno postavljeni, te je posjetilac mogao kronološkim slijedom, kontinuirano prateći izložke iz dvorane u dvoranu, upoznati Demurovu burnu umjetnost toga ranog razdoblja. Nastojeći riješiti idejne i teorijske probleme koji su se pojavljivali tijekom njegova stvaralačkog procesa, Demur se opredijelio za postupno stvaranje umjetničkih oblika suvremenoga likovnog govora koji je bio u suglasju s vremenom, društvenom klimom i njegovom osobnom umjetničkom prirodom. Svome je shvaćanju pridao nove vrijednosti, a njegova se kontemplativna priroda očituje već u najranijim radovima, i to u cijelom nizu njih, u kojima pokušava izaći iz zadanih okvira Akademije. Bit pedagoške metode prof. Raoula Goldonija, koju Demur citira iskazana je u motu Identificiraj se s prirodom, a odražava bit koncentracije na proces rada koji će obilježiti Demurov likovni put. Slike - objekti vrhunac su njegove ekspresionističke faze. U njima je slikarske i ne - slikarske elemente ujedinio u nastojanju da postigne krajnji cilj egzistencijalističkoga likovnog izraza. Pritom upotrebljava fotografije i različite predmete, napisane riječi i uzvike, ljepilo, karton, novine, boju, te ih inkorporira ih u kontekstualne forme likovnih struktura.

Tijekom 1975. i 1976. g. izlazi iz enformela i ekspresionizma, istražuje analitičko raščlanjivane radnih slikarskih postupaka. Druga polovica 70-ih godina, razdoblje je Demurova istraživanja pomaknutoga u smjeru primarnog slikarstva, tada aktualnoga na internacionalnoj likovnoj pozornici. Otrprilike tada nastaje novi zaokret u njegovu izričaju. Nakon istraživanja likovnog procesa, kada eksperimentira s crnim monokromijama, u potpunosti se odlučio opredijeliti za bijelu boju. U tom razdoblju Demur se bavi procesualnim suštinama likovnog procesa, analitikom medija slikarstva općenito. Krajem 70-ih stvara i likovna djela s tekstovima. U Demura, da citiram riječi što ih je napisao Zdenko Rus, "ispisana riječ ima ne samo svoju pojamovnu, nego i materijalnu egzistenciju".

Njegovo kiparstvo toga razdoblja zasebna je cjelina. Kontrapostiranjem različitih struktura stvara suvremeno viđenje organskih i anorganskih tvorevina koje nas okružuju, naglašavajući proces identifikacije s materijalom, sve do krajnjeg gubitka vrijednosti samog materijala, kad on postaje samo instrument za stvaranje događaja. Svoju kiparsku materiju uzima iz predmetnosti koja ga okružuje, od osnovnih stvari od kojih se sastoji svijet oko nas. Koristeći se kamenom, šljunkom, prašinom ... Demur dematerijalizacijom samog predmeta i vlastitom akcijom uobličuje svoj tip procesualnog kiparstva. Struktura postojanja samog oblika uzdignuta je do simboličkih znakova koji izražavaju vitalizam Demurova nemirnog duha i neodoljivog nagona za zahvatom u predmetnost materijala i identifikaciju s njime u umjetničkom procesu.

Početak 80-ih otvara novo poglavlje svoga stvaralaštva. Glavni motiv Demurove slikarske kozmogonije postaje spirala. Njegova imaginativna spirala ostavlja svoj spiralni trag na platnu, kartonu, na umnoženim komadima pak-papira, na kojima rukama slika jedan od najstarijih motiva koji se provlači kroz sve civilizacije još od pamtiviljeka. Svoj spiralni svijet započinje 1983. godine bijelom spiralom na crnom platnu. Za to je razdoblje karakteristična i upotreba citata.

sl.4-7. Moderna galerija, Zagreb, retrospektivna izložba Borisa Demura - detalj postava

Foto D. Bavoljak

U 90-ima nastaje Demurov ciklus spiralnih slika naslovljenih *Requiem in Croatia* (1991.), inspiriranih Mozartovim glazbenim djelom. Riječ je o nizu velikih bijelih spirala na crnim platnima, u čije središte Demur često smješta znak križa. Njihova pojavnost u njegovu likovnom opusu može se smatrati odrazom Demurove reakcije na ratna zbivanja u Hrvatskoj u to vrijeme. Njegova težnja prema apsolutnosti i posebnosti još jače dolazi do izražaja u ciklusu radova *Spiralni slikarski ples I-XV*. Nastao je polovicom 90-ih, a izložen je na 23. međunarodnom bijenalu u São Paulu 1996. g. Ekstremni purizam kojim autor nastoji postići jedinstvo vremena, prostora i pokreta iskazani su "plesom" spirala na zadanoj plohi platna koje, poredane u specifični niz, stvaraju eksplicitnu ambijentalnu cjelinu s ciljem bezvremenskoga, beskonačnog slijeda Demurova viđenja kozmičkog svijeta u koji je uronjen.

U Modernoj su galeriji osim spomenutih bili izloženi i spiralni ciklusi nastali krajem osamdesetih i početkom devedesetih, u kojima umjetnik eksperimentira s monokromatskim spiralama bijelih, narančastih, žutih, crvenih i plavih boja, a naslovljeni su *Spiralno psihometrijsko i biometrijsko slikarstvo*, te *Slikarstvo spiralne bio-geo-metrike*.

Svoj interes za ranija razdoblja likovnoga stvaralaštva Demur je prezentirao jezgrovitim ciklusom slika inspiriranih Cézanneovim slikama planine St. Victoire. Cézanneovu tvrdnju da je priroda sastavljena od valjka, stošca i kugle Demur promatra sa stajališta dinamičnosti suodnosa tih triju elemenata i vizualizira ga u liku dinamične spirale i spiralnih vrtloženja plavih, bijelih i ljubičastih tonova.

Krajem devedesetih u svoje spiralno slikarstvo uvodi motiv yina i yanga. Motivika koju stvara na svojim slikama-zastavama, kako ih naziva, svojom značenjskom ukupnošću praiskonske polarnosti suprotnih načela, iskazuje jedinstvo životnog procesa. Yin i yang svojim značenjem iskazuju tamni i svijetli aspekt svih stvari, pozitivnu i negativnu stranu, zemaljsko i nebesko, ili, kraće, univerzalnu dvojnost. Spirala kao jedinstvo, spirala kao motiv vidljive i nevidljive materije koja je skrivena ili vidljiva u makrokozmosu i mikrokozmosu što tvore svijet, pronašla je svoj put kojim se opet izrazila oblicima yin-yanga kao dvostruke spirale.

Osim yin-yang simbola, Demura su u daljnjem stvaralačkom radu zaokupile i vodene morske površine. U svojem plavom spiralnom ciklusu on gledatelju prenosi dojam uznemirene morske površine koja uvlači promatračev pogled u preplete svojih dubina. Govor pokreta i boje, koji su i inače za Demura neodvojivi, tu dolaze do izražaja u svom punom obliku. U razdoblju od 2000. do 2001. godine Demur iskazuje taj nemir, ta vodena prostranstva koja vidi na način svojstven samo umjetnicima, i predočava ih na nizu djela, slikajući šakama i prstima umočenim u plave tonove, stvarajući vrtložne pokretljive morske površine, izražavajući dinamičnost samog života. Estetizam je tu izražen do krajnosti, u svoj materijalnoj motivističkoj spiralnosti i modrini kolorističkih Demurovih morskih spirala.

Kiparstvo u devedesetima Demura je preokupiralo na specifičan način. Na izložbi je ono predstavljeno nizom fotografskih snimaka jer je Demur upotrebom vlastitog tijela načinio "biokinetički spiralni kiparski tijek i proces", kako je to nazvao Z. Rus. Umjetnik istražuje biokinetičko kiparstvo u radu s kosom ili školjkom. Na dio radova utjecao je Ingmar Bergman svojim filmskim ostvarenjima. Tema biokinetičkog kiparstva zastupljena je i u spomeničkim realizacijama Marka Marulića u snijegu (ovjekovječene u fotografskom materijalu tijekom nastajanja).

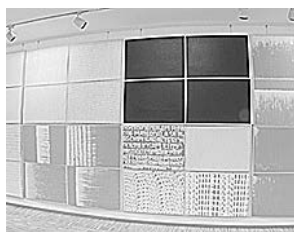
Ciklus 30-godišnjega umjetničkog života i stvaralaštva koji je retrospektivno bio izložen u Modernoj galeriji u Zagrebu iznimna je izložba nastala kao plod zajedničkog rada umjetnika B. Demura i autora izložbe Z. Rusa, ostvarenje koje je bilo vrijedno pogledati, a svojim sadržajem, koncepcijom i postavom ide uz bok europskih izložbi sličnih suvremenih likovnih težnji.

Primljeno: 29. studenog 2004.

RETROSPECTIVE EXHIBITION OF THE ACADEMIC PAINTER BORIS DEMUR

A retrospective exhibition "Retrospektiva I" of the esteemed academic painter Boris Demur took place from March 16th to April 30th 2004 at the Modern Gallery in Zagreb. Taking into account the wide range of Demur's creations, the author of the exhibition, a museum advisor Zdenko Rus, limited the presentation exclusively to the paintings and sculptures of the artist, following the thirty year duration of Demur's work. Starting with the year 1970 (the beginning of Demur's studies at the Academy of Art in Zagreb) and ending with the year 2000., the visitors could obtain a full insight in Demur's paintings and sculptures, by following in chronological order the thematic and stylistic changes.

During 1975 and 1976 Demur departs from forms and expressionism. In the second half of the seventies he begins studying the analytic dissection of painting procedures and explores in the direction of primary painting and sculptures. The eighties are an era when he starts new chapters of his creative work, and the main motive of his cosmogony becomes the spiral. In the nineties he develops it even further, experiments with monochromatic spirals, and then turns to Cézanne for inspiration, and then introduces the motives of yin and yang. The language of the movements and colors, otherwise inseparable from Demur, are manifested in a series of paintings with a sea theme. Sculptures from the nineties were marked by the "bio-kinetic spiral sculptural course and process" as noted by Zdenko Rus. The exhibition of Boris Demur, is an exceptional realization which, due to its content, concept and display, is comparable with European exhibitions of similar contemporary art achievements.

sl.8-9. Moderna galerija, Zagreb, retrospektivna izložba Borisa Demura
Foto D. Bavoľjak